

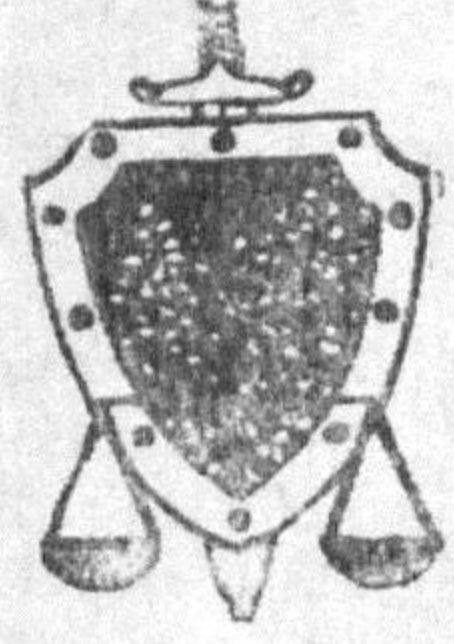
Газета 1996—жыл
1-сентябрьден баслап
шыға баслады

9 АПРЕЛЬ
1997 жыл

№13 (19)

СӨРШЕМБИ

сатыуда еркин бағада

АДАМ ХЭМ НЫЗАМ

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚЫҚ ҚОРҒАУ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК-ХУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

КОНСТИТУЦИЯМЫЗ ИНСАН МӘПЛЕРИН ҚОРҒАУ МЕНЕН БАХАЛЫ

Қарақалпақстан Республикасының тарихында 1993 жыл 9 апрель күні үлкен тарихый уақыя суверенли Қарақалпақстанның жаңа Конституциясы қабылданды. Бул Конституциямыз терең ҳам жүдө кең мазмунға ийе. Қарақалпақстан Республикасының Конституциялық раўажланыуы ҳам жаңа Конституциямыздың дүньяға келиуи терең хуқықый тийкарларға ийе. Оларды Өзбекстанның мәмлекетлик гәрәзсизлиги, Қарақалпақстанның мәмлекетлик суверенитети ҳаққындағы Декларациялары Өзбекстан Республикасының мәмлекетлик гәрәзсизлиги ҳаққындағы Нызамы ҳам оның биринши Конституциясын Қарақалпақстанға арналған нормалары қурайды.

Конституциямыз бул айрықша әжайып ҳужжет болып есапланады. Президентимиз И. Ә. Кәримов Өзбекстан Республикасы Конституциясының бир жыллығына байланыслы өткерген салтанатлы жыйналысында «туўысқан Қарақалпақстанда өзиниң Конституциясын қабыл етти, ол да өзбек ҳам қарақалпақлардың мәңгилик бирлигин ҳам туўысқанлығын тастыйқалайды».

Бизлер еркин демократиялық жәмийет дүзиу нийетиндемиз. Бизлер халықлардың өзін-өзи белгилеу хуқықын мойындаймыз ҳам ҳүрметлеймиз», деп өз баянатында көрсетти өтти.

Мәмлекет ҳам жәмийет турмысындағы ең бир керекли ҳам белгилеуши қатнасықлар усы баслы Нызам тийкарында әмелге асырылды. Сонлықтан да Конституциямыз мәмлекетимиздиң тийкаргы нызамы болып есапланады.

Конституцияда Қарақалпақстан аймағында жасап атырған ҳәр бир халықтың тилине, үрп әдетине дәстүрине ҳүрмет билдириуи, олардың ра-

ўажланыуы ушын қолайлы жағдайлар дүзилиуи нызамлар менен бекитилген.

Бирде Нызам басқада нормативлик ҳәрекетлер Конституциялық нормаларға ҳам принциптерине қайшы келиуи мүмкин емес, яғный нызам үстинлиги мойынланады. Бул демек экономикалық, социаллық ҳам мәдениет раўажланыуы қәлиплескен жәмийетлик қатнастар нызамлар менен ретлестириуи ҳам усы нызам нормалары ғалаба тән алынған демократиялық негизлерде, мәмлекетлик ҳәкимият нызам шығарыушы атқарыушы ҳам суд ҳәкимиятларына бөлистириуи принципине тийкар дүзилиуи Конституцион нормалар менен бекитип берилди.

Өзбекстан Республикасының Конституциясының XVII-бабының 70-статьясында Суверенли Қарақалпақстан Республикасы Өзбекстан Республикасының қурамына киреди. Қарақалпақстан Республикасының Суверенитети Өзбекстан Республикасы тәрәпинен қорғалады. 71-статьясында Қарақалпақстан Республикасы өз Конституциясына ийе деп көрсетилген.

Тийкаргы нызамымыз болған—Конституциямыз халқымыздың сабырлылығы, бай рухыаты, жәмийетлик сезими ҳам мәдениетин толығы менен өзінде жәмленгенлигин бүгинги турмысымыздың ҳәр бир күни айқын дәлиллеп берип атыр. Конституциямыз халқымыздың сиясий даналығы ақыл менен пикир жүргизгенлигиниң нәтижеси болып, халқымыздың ауыз биршилиги, беккем дослығы, адамгершилик ҳам қәдириятлары менен толықтырылған. Конституциямызда сәўлендирилген халық аралық қатнасықлар ҳам дослық дәстүрлерин бай ҳам терең тарихқа ийе болған халықлардың өз-ара татыулығы ҳам ауыз бир-

шилик принциптерин турмысқа енгизиу қубылысы гәрәзсизлик жолларында өмиримиз бенен тең қәдем тасламақта.

Конституциямыздың айырым бапларында пуқаралардың еркинликтери олардың хуқықлары толық баян етилген.

Қарақалпақстан Республикасында демократия улыўма адамгершилик принциптерине тийкарланады, буларға муўапық инсан, оның турмысы, еркинлиги, ар-намысы, қәдир қымбаты ҳам басқада ажыралмас хуқықлары ең жоқарғы байлық болып табылады.

Демократиялық хуқықлар ҳам еркинликлер Конституция ҳам нызамлар менен қорғалады деп Конституциямыздың 13-статьясында көрсетилген.

Хәр бир мәмлекеттиң раўажланыуының тек өзине тән ғана жоллары болады. Бул процесслер оның Конституциясында асаслы анықланған болса ол елде бул нәрселер табыслы әмелий жүзеге келиуиниң тиреуи болады, табыслы иске асады. Қарақалпақстан Республикасының тийкаргы нызамында инсан мәпин қорғауға, мәмлекетлик суверенитети беккемлеуге демократияны раўажландырыуға әдиллиги тәмийинлеуге бағдарланған.

Конституцияның демократиялық белгилериниң бири сыпатында жәмийетлик турмыста қандай да бир идеологияның, сиясий институтлардың ҳам пикирлердиң көп түрлилиги тийкарында раўажланады ҳеш қандай идеология мәмлекетлик сыпатында бола алмайды. Усы нормалар мәмлекетлик ислерге тиккелей өзи яғный ўәкиллери арқалы өз ерик ықараларын билдириуге қатнасыуға кепиллик бола алады.

Ең баслысы ҳам қуўанышлы жери аймағымызда жасаушы өзбек, қарақал-

пақ, қазақ, түркмен ҳам басқада миллети ўәкиллери бир адамның баласындай татыу, ауыз-биршиликли жасап, мийнет өтпекте. Булардың барлығы баслы нызамымыз Қарақалпақстан Республикасының Конституциясында толық тастыйқланып тийкар салып берилген.

Хүрметли Президентимиз И. Ә. Кәримов 1997 жылды «Инсан мәплери жылы», деп дағазалады. Инсанның хуқықлары ҳам оның еркинликтериниң кепилликтери Конституция нормаларында, нызамларда нызамға тереңлестирилген ҳужжетлерде көрсетилген. Қарақалпақстан Республикасы Конституциясының нормаларына муўапық ҳәр бир адам жеке меншик жұмыссызлықтан қорғалуы, дем алыуы, социаллық жақтан тәмийенленуи, қәнигели медициналық хызметтен пайдаланыуы, билим алыуы, мәдениеттиң жетискәнликтеринен пайдаланыуы, жеке ҳам сиясий хуқықларға ийе. Инсанның Конституциялық хуқықлары ҳам оның еркинликтериниң кепилликтери қатаң түрде нызам менен қорғалады. Пуқаралардың хуқықларын ҳам оның еркинликтериниң кепиллигин қорғау ҳәр бир хуқық қорғау уйымларының әдиули ұазыйпасы болып бул ислерди әмелге асыруы жолында республикамызда елеули жұмыслар исленип атыр.

Қарақалпақстан—суверенли демократиялық республикасының Конституциясы елимиздиң раўажланыуы жолында өзиниң ылайықты орынын алыуға ҳам әдил жәмийет қурууда хызмет етеди.

Г. АБДИРОВА
Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик министрлигиниң нызам жойбарларын таярлау ҳам систематизациялау бөлиминиң баслығы.

КОНСТИТУЦИЯ—ХАЛҚЫМЫЗ ТАЯНЫШЫ

Хәр қандай мәмлекеттиң социаллық экономикалық, хуқықый раўажланыуында Конституциясы үлкен әҳмийетке ийе.

Буннан төрт жыл бурын Қарақалпақстан халқының турмысында Республика Жоқарғы Кеңесиниң он екінши сессиясы, Республикамыздың тийкаргы нызамы жаңа Конституция қабыл етилди.

Биз усы конституция ҳаққында Әжинияз атындағы Нәкис мәмлекетлик педагогикалық институтының тарих-юридика факультетиниң деканы Бердамбет Шамамбетов пенен гүррицлескен едик.

Бердамбет аға Қарақалпақстан Республикасы Конституциясы ҳаққында пикириңизди билдирсеңиз?

Тийкаргы нызамымыз халқымыздың еркинлигин, руўхыйлығын, жәмийеттиң саласын сәўлендиреди.

Конституциямыз халқымыздың дәрепесиниң жемиси болып табылады.

Ғақықаттында да белгиленген идеялар, умтылыу мақсетлер жоқарғы әдеп-иқрамлылықты, нызамлылықты, хуқықый тәртипти, паракатшылықты өз ишине алады.

Адамгершиликли демократиялық хуқық мәмлекетин дүзиу ушын Кон-

ституцияға экономикалық сиясий хуқықый тийкарлар киргизилген.

Биздиң Конституциямыз биздиң дәуиримиздиң ең жетилскен хуқықый ҳужжети болған Өзбекстан Республикасы Конституциясының, раўажланған мәдениетли еллердиң тәжрийбелеринен пайдаланыу арқалы, өзимиздиң улды бабаларымыз мийраслары, халқымызға тән өзгешеликтерин есапқа алыу менен ислеп шығылған нызам.

Биздиң бул нызамымыз демократиялық хуқықый раўажланған мәмлекет дүзиуге, оның сиясий жәмийетлик экономикасын беккемлеуге тийкар бола алады.

Биз хуқықый Демократиялық Мәмлекет қуруу жолында нелерге көбирек итибар берюиңиз керек—деп ойлайсыз?

«Хуқықый мәмлекеттиң тийкаргы белгиси—барлық пуқаралардың нызам

алдындағы теңлиги, Конституция ҳам нызамлардың үскемлигин тәмийинлеуден ибарат»—деген еди өзиниң 1992-жыл 8-декабрьдеги Өзбекстан Республикасының Конституциясын қабыллау уақытында Өзбекстан Республикасы Олий мәжлисиниң XI сессиясында Президентимиз И. Кәримов шығып сөйлеген сөзинде.

Әлбетте келешеги улды раўажланған Хуқықый Демократиялық мәмлекет дүзиуде Конституцияның ҳам оның нызамларын қорғау, оның әҳмийетин билиу, түсиниу ҳәр бир Өзбекстан Республикасы пуқарасының ұазыйпасы болып ҳам бул үлкен әҳмийетке ийе деп ойлайман.

Конституциямыз белгилеп бергендей Хуқықый Демократиялық мәмлекет қурууда халқымыз арасында, әсиресе жаслар ишинде хуқықтаныу идиmine болған қызығышылық артпақта. Соның ушын институтымыз ректоры, профессор Ж. Базарбаевтың басламасы менен 1995-96 оқыу жытында «тарих-хуқықтаныу» факультети ашылып, ҳәзирги уақытта бул факультетте 109 студент жаслар билим алмақта. Институтымызда бул факультеттиң ашылыуы жүдө үлкен әҳмийетке ийе деп ойлайман.

Студент жаслардың билимин жетилестириуде факультетимиздиң профессор оқытушылары жоқары дәрежеде жұмыс алып бармақта.

**Гүррицлескен;
П. ХАБИВУЛЛАЕВ.**

